יסודות
תורה ודמוקרטיה
מנהיגים ביסודות

מערך שיעור - המעגל השקוף:
התמודדות של אחים ואחיות לפצועי צה"ל
קהל יעד: כיתות ז'-י"ב

מטרות השיעור

- העלאת המודעות לחווייתם הייחודית של אחים ואחיות לפצועי צה"ל - "המעגל השקוף".
- הענקת לגיטימציה למגוון הרגשות המורכבים העולים במצב כזה - גאווה לצד כעס, דאגה לצד רצון לחיות חיים רגילים.
- פיתוח רגישות חברתית וכלים לתמיכה בחבר או חברה שאחיהם נפצע.

דגשים למנחה (חשוב לקרוא לפני השיעור)

- **שמירה על מרחב בטוח:** בתחילת השיעור כדאי לציין שכל אחד משתף רק ברמה שנוחה לו, ואין חובה לדבר.
- **מודעות לכיתה:** אם ידוע מראש על תלמיד/ה בכיתה שאחיהם נפצע, מומלץ לעדכן אותם יום קודם שהנושא עולה בכיתה, כדי שלא יופתעו ויוכלו לבחור אם להשתתף או לצאת להתאוורר.

מהלך השיעור (40 דקות)

שלב	זמן	פעילות מרכזית	אמצעי עזר
פתיחה	5 דק'	תרגיל: "האבן והאדוות"	לוח וטושים
גוף השיעור	25 דק'	ניתוח מונולוגים + דיון במליאה	כרטיסיות
סיכום	10 דק'	"משפט אחד שהייתי רוצה לשמוע"	פתקים / פתקיות דביקות

יסודות
תורה ודמוקרטיה
מעלה בית יסודות

1. פתיחה: "האבן והאדוות" (5 דקות)

- **הפעילות:** המורה מצייר על הלוח עיגול פנימי (האבן שנזרקה למים) ומסביבו מספר מעגלים הולכים ומתרחבים (אדוות).
- **הנחיה לדיון:**
  - "כשחייל או חיילת נפצעים, הם נמצאים במרכז – כל תשומת הלב הרפואית, המשפחתית והחברתית מופנית אליהם. מי נמצא במעגל הצמוד אליהם?" התלמידים יציינו בדרך כלל את ההורים, בת/בן הזוג, הילדים.
  - המורה מסמן את המעגל הבא ושואל: "ואיפה נמצאים האחים והאחיות?"
- האחים של הפצועים נמצאים לעיתים קרובות ב'שטח אפור'. כל עולמם מתהפך – הבית משתנה, ההורים נמצאים בבית החולים או בשיקום, ויש דאגה עצומה. אך כלפי חוץ מצפים מהם להמשיך ללכת לבית הספר, לעשות בגרויות ולהיות הילדים החזקים שלא מכבידים על ההורים. האם יש להם סיפור כשלעצמם? בהיררכיית הכאב, האם מותר להם להביע את הקושי מהמצב?

2. גוף השיעור: יש לי סיפור לספר (10+15 דקות)

10 דקות - עבודה בקבוצות:

חלוקת הכיתה לקבוצות קטנות (3–4 תלמידים). כל קבוצה מקבלת כרטיסייה **(מצורף כנספחים)** עם מונולוג קצר (מבוסס על חוויות אמיתיות של אחים) ושאלות לדיון.

15 דקות - דיון במליאה:

כל קבוצה משתפת בקצרה במחשבה אחת שעלתה. המורה מחדד את המושגים הבאים:

1. **הכרה:** גם להיות אח של פצוע זה סיפור בפני עצמו, לא נספח לסיפור פציעת האח.
2. **מקום לכאב:** מותר להתלונן אפילו שאחי סובל הרבה יותר.
3. **שגרה כעוגן:** היכולת לצחוק, לצאת או להתעסק בבגרות היא לא בגידה באח הפצוע, אלא הדרך של הנפש לאגור כוחות.

מכאן ניתן לנהל דיון על מקומה של הסביבה של אחי הפצוע - הכיתה, השבט בבני עקיבא, המורים - בצורך בהכרה.

יסודות
תורה ודמוקרטיה
מנהיגים ביסודות

3. סיכום: הסביבה התומכת (10 דקות)

- **הפעילות:** המורה מחלק לכל תלמיד פתקית דביקה ומבקש לכתוב משפט אחד קצר: מה הייתי אומר לחבר או חברה שאחיהם נפצע, כדי להזכיר להם שאני רואה אותם? (למשל: "בא לי לבוא לשבת איתך, בלי לדבר על בית החולים", "מותר לך גם להתעצבן", "אני כאן אם צריך עזרה עם האחים הקטנים").

- **סגירה:** התלמידים מדביקים את הפתקים על הלוח סביב ציור המעגלים מהפתיחה. המורה מסכם בכך שההתמודדות המשפחתית עם פציעה היא ריצת מרתון, ולא ספרינט – ודווקא אחרי שהכותרות נרגעות, הנוכחות השקטה של החברים עבור האחים היא קריטית.

יסודות
תורה ודמוקרטיה
מנהיגים ביסודות

נספחים - כרטיסיות:

כרטיסייה 1 – אשמה מול שגרה:

את שלי בשיקום בתל השומר כבר חודשיים. אמא ברה שם כמעט. בשבוע שעבר יצאתי למסיבת יום הולדת של חברה והצלחתי סטורי. בדרך הביתה הרגשתי אוש ביגרון – איך אני מעלה ליהנות ולרקוד כשהוא לומד ללכת מחדש?

- אם הייתם רואים את הסטורי הזה, מה התגובה שהייתם כותבים?
- אם האחות הזו הייתה משתפת אתכם - מה הייתם עונים לה?

כרטיסייה 2 – הכעס השקט:

כולם שואלים אותי בבית הספר "איך אחיך מרגיש? תמסור לו שהוא גיבור!" אף אחד לא שואל איך אני מרגיש, אף אחד לא שואל לשלומי. לפעמים אני ממש כועס עליו ועל הפציעה שלו, ועל תשומת הלב הרבה שהוא מקבל, ואז אני מרגיש נורא על כך שאני בכלל חושב ככה.

- איזה רגש מתעורר בכם לנוכח השיתוף הזה? האם אתם מזדהים עם דברי האח?
- הציעו לאח הזה דרכים כיצד לראות את עצמו כגיבור.

כרטיסייה 3 – להתבגר ביום אחד:

מאז הפציעה, אני אחראית על האחים הקטנים, על הקניות ועל סידור הבית כדי להקל על ההורים. אני מרגישה שגיל פו שלי נגמר ביום אחד. כה נמאד שסומכים עלי ואני שייכת למבוגרים, אבל מדי פעם בא לי לחזור להיות נערה רגילה בגילי. נראה לי שכה לגמרי מתוך לדיון כרגע.

- מה הייתם מצפים מההורים של אותה נערה?
- מה העצה שהייתם נותנים לנערה הזו?